

УДК 338

Майборода О.Є.*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Харківського інституту фінансів**Київського національного торговельно-економічного університету***Косарева І.П.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Харківського інституту фінансів**Київського національного торговельно-економічного університету***Лесняк А.О.***студентка**Харківського інституту фінансів**Київського національного торговельно-економічного університету*

ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

THE SOLVENCY OF THE COMPANY AND THE FORMATION OF SYSTEM TO ENSURE

АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовано основні складові формування ефективної системи платоспроможності промислового підприємства, які включають визначення змісту та об'єкта забезпечення платоспроможності, формування мети й основних завдань управління платоспроможністю. Крім того, обґрунтовується функціональна сутність платоспроможності, визначаються вимоги до управління цим процесом.

Ключові слова: платоспроможність, підприємство, забезпечення платоспроможності, управління платоспроможністю, ефективна система.

АННОТАЦИЯ

В статье обоснованы основные составляющие формирования эффективной системы платежеспособности промышленного предприятия, которые включают определение содержания и объекта обеспечения платежеспособности, формирование цели и основных задач управления платежеспособностью. Кроме того, обосновывается функциональная сущность платежеспособности, определяются требования к управлению этим процессом.

Ключевые слова: платежеспособность, предприятие, обеспечение платежеспособности, управление платежеспособностью, эффективная система.

ANNOTATION

The article substantiates the basic components of forming an effective system of solvency of industrial enterprises, which include the definition of the content and object of ensuring the solvency, the formation of the purpose and main objectives of solvency management. In addition, it substantiates the functional essence of solvency, determined requirements for managing this process.

Keywords: solvency, enterprise, ensure the solvency, solvency management, effective system.

Постановка проблеми. В сучасних умовах функціонування і розвитку суб'єктів господарювання України все частіше підприємства стикаються з проблемою втрати платоспроможності. Формування ефективних шляхів відновлення платоспроможності потребує більш ґрунтовного аналізу причин її втрати. Хоча нині якість менеджменту на підприємствах значно зросла, дуже часто виникають певні проблеми,

пов'язані зі зниженням рівня чи втратою платоспроможності, вирішити які однозначно неможливо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню сутності платоспроможності підприємства та причин її втрати внаслідок дії різноманітних деструктивних факторів було присвячено багато праць як закордонних, так і вітчизняних вчених. Зокрема, дослідженням ролі платоспроможності у фінансовій безпеці та визначенням наслідків її втрати займалися такі вітчизняні науковці, як А.А. Горбатенко [4], В.С. Сирота [7], О.С. Харченко [10]. Розробці заходів підвищення платоспроможності присвячено праці Н.О. Власової [3], Н.Б. Теницької [8] та інших вчених.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте залишаються невирішеними питання визначення ефективних шляхів усунення неплатоспроможності підприємства та формування універсальної системи її забезпечення на перспективу відповідно до нових викликів сучасності, а саме тих умов, у яких опинилися суб'єкти господарювання України під впливом кризових факторів.

Мета статті полягає в обґрунтуванні окремих концептуальних засад забезпечення платоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Через сучасні виклики та кризовий стан економіки України підприємствам стає все важче підтримувати стабільне функціонування і розвиток, вчасно і якісно виконувати взяті на себе економічні та фінансові зобов'язання, що обов'язково призводить до банкрутства. Визнання підприємства банкрутом пов'язано з втратою мінімального рівня платоспроможності, необхідного для подальшого його функціонування. У зв'язку

з цим професійне вивчення та оцінка платоспроможності, а також розробка заходів її забезпечення стають першочерговими цілями підприємства задля забезпечення його виживання.

В умовах фінансової кризи питанню платоспроможності суб'єктів господарської діяльності приділяється особлива увага, оскільки платоспроможність підприємства є найважливішим показником, що характеризує фінансовий стан підприємства. Існує безліч трактувань поняття «платоспроможність» різними науковими діячами, тому розглянемо декілька з них (табл. 1).

Отже, високий рівень платоспроможності – необхідна складова характеристики будь-якого стабільно функціонуючого суб'єкта господарювання. Саме тому зацікавленими в грамотній оцінці його стану платоспроможності будуть як керівники даного підприємства, так і його потенційні партнери.

Але, на жаль, більша частина підприємств характеризується низькою платоспроможністю, основними причинами якої є помилкове визначення плану виробництва; втрата ефективних каналів збуту; неефективне використання трудових і матеріальних ресурсів; низька забезпеченість підприємства власними оборотними активами; інфляційні процеси; податкова політика.

Тому для забезпечення високого рівня платоспроможності та ліквідності підприємства потрібно постійно здійснювати аналіз господарської діяльності, який полягає у вивченні балансу підприємства за активом та пасивом, оцінці фінансових результатів і напрямів використання прибутку, а також виконанні таких завдань, як забезпечення підприємства необхідною кількістю оборотних активів, вибір оптимальної структури капіталу та ефективних і раціональних напрямів його використання, розробка поточних і перспективних планів розвитку підприємства та здійснення контролю за їх виконанням з урахуванням всіх можливих ризиків в нинішніх ринкових умовах.

Так, згідно з баченням О.С. Харченко, саме платоспроможність є тією необхідною

складовою, яка дає змогу зберігати рівноважний, конкурентоспроможний стан сьогодні та в перспективі, постійно реагуючи на екзогенні та ендогенні чинники в актуальних ринкових умовах та адаптуючись до них [10, с. 27].

Під час здійснення оцінки стану платоспроможності вкрай важливо визначити, який саме її різновид ми аналізуємо. Згідно з Ю.М. Тютюнником, за періодом оцінки в науковій літературі прийнято виділяти поточну (фактичну) та перспективну платоспроможність [9, с. 276]:

1) поточна (фактична) платоспроможність визначає наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів для виконання розрахунків за поточною кредиторською заборгованістю на певну дату або впродовж періоду оцінювання;

2) перспективна платоспроможність характеризує здатність підприємства здійснювати виконання платіжних зобов'язань у майбутньому періоді.

Відповідно, для подальшої розробки заходів щодо відновлення та забезпечення того чи іншого різновиду платоспроможності необхідно визначити причини, наслідком яких стала втрата суб'єктом платоспроможності. Так, О.О. Непочатенко вважає, що головними причинами настання неплатоспроможності підприємства можуть бути [6, с. 366]:

1) помилки у розрахунках планових обсягів виробництва і реалізації продукції, її собівартості;

2) невиконання замовлень;

3) неконтрольоване зростання собівартості продукції;

4) втрата каналів реалізації та постійних замовників;

5) неплатоспроможність покупців і замовників;

6) брак власних джерел фінансування;

7) інфляційні процеси;

8) значне відволікання коштів у дебіторську заборгованість й у надлишкові виробничі запаси;

9) низька якість фінансового планування на підприємстві;

10) низька оборотність оборотних коштів.

Таблиця 1

Розкриття поняття «платоспроможність» різними науковими діячами

Автор	Поняття	Ключові слова
М.М. Бердар [2, с. 274]	трактує платоспроможність підприємства як його здатність виконувати свої платіжні зобов'язання	здатність виконувати свої платіжні зобов'язання
Г.І. Базецька [1, с. 187]	платоспроможність – це спроможність підприємства здійснювати платежі наявними засобами або засобами, які постійно поповнюються за рахунок його діяльності	спроможність підприємства здійснювати платежі наявними засобами
Сирота В.С. [7, с. 96]	визначає платоспроможність як можливість підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями без ризику для поточної господарської діяльності та подальшого розвитку	можливість підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями
О.О. Непочатенко [6, с. 365]	платоспроможність – це можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання	можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання
Отже, платоспроможність підприємства – це його здатність у повному обсязі й у визначений термін розраховуватися за своїми зобов'язаннями за допомогою грошових ресурсів та інших активів та спроможність здійснювати безперервну фінансово-господарську діяльність		

Крім вищезазначених причин, слід назвати такі, які можуть аналогічно тягнути за собою втрату платоспроможності, а саме:

- 1) високий податковий тягар;
- 2) зростання залежності від кредиторів та потрапляння в боргову пастку;
- 3) невіправдані, високоризикові рішення керівництва, які призводять до настання кризового стану на підприємстві.

Важливість для підприємства підтримувати платоспроможний стан у будь-який момент часу для задоволення вимог кредиторів, інвесторів, державних контролюючих установ вимагає обґрунтування концептуальних засад забезпечення платоспроможності, що передбачає вирішення певних основних питань (рис. 1) [5, с. 5].

Основними вимогами (принципами) до забезпечення платоспроможного стану підприємства

Рис. 1. Концептуальні засади забезпечення платоспроможності підприємства

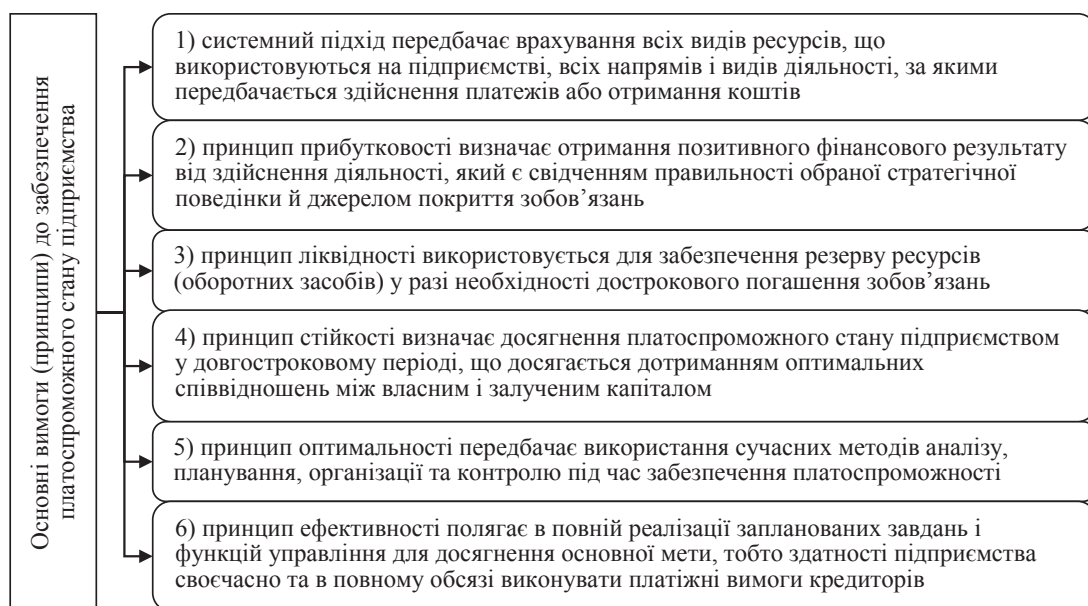

Рис. 2. Основні вимоги (принципи) до забезпечення платоспроможного стану підприємства [5, с. 7]

визначено системний підхід, прибутковість, ліквідність, стійкість, оптимальність й ефективність (рис. 2).

Підприємства, які не змогли стабілізувати ситуацію за ранніх ознак погіршення власної платоспроможності, в найгіршому випадку призупиняють свою діяльність й проводять ліквідаційну процедуру. Щоб не допустити такого варіанта розвитку подій, перш за все потрібно стежити за змінами стану платоспроможності підприємства щодо того, чи відповідає він ознакам, що характеризують його як платоспроможний. Такими ознаками, на думку А.А. Горбатенко [4, с. 32], є наявність достатніх коштів на розрахунковому рахунку підприємства та відсутність простроченої кредиторської заборгованості. За невідповідності вказаним ознакам платоспроможності рекомендовано здійснити заходи для повернення до нормативних значень.

Так, на думку Н.Б. Теницької, серед багатьох різних заходів, які сприяють підвищенню платоспроможності й підтримувannya ефективної господарської діяльності, можна виділити такі [8, с. 367]:

- 1) зміна складу керівників підприємства та стилю управління;
- 2) інвентаризація активів підприємства;
- 3) оптимізація дебіторської заборгованості, зниження витрат підприємства;
- 4) продаж незавершеного будівництва;
- 5) обґрунтування необхідної кількості персоналу;
- 6) продаж зайвого устаткування, матеріалів і залишків товарів;
- 7) реструктуризація боргів перетворенням короткострокової заборгованості на довгострокові позики або іпотеки;
- 8) запровадження прогресивної технології, механізації та автоматизації виробництва;
- 9) удосконалення організації праці;
- 10) проведення капітального ремонту, модернізації основних фондів, заміни застарілого устаткування.

Запропоновані концептуальні засади забезпечення платоспроможності підприємства можуть стати основою для розробки й реалізації заходів щодо підвищення ефективності управління його платоспроможним станом у короткостроковому й довгостроковому періодах.

Щоб визначити, чи достатньо в суб'єкта господарювання грошей для погашення його зобов'язань, необхідно проаналізувати процес надходження коштів від господарської діяльності і формування залишку коштів після погашення зобов'язань перед бюджетом та позабюджетними фондами, а також виплати дивідендів.

Аналіз платоспроможності потребує також ретельного аналізу структури кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання. Він здійснюється на підставі порівняння обсягу поточних зобов'язань із наявністю ліквідних коштів.

Висновки. Таким чином, ми дійшли висновку, що вирішення будь-якої проблеми починається з визначення причин її настання, в цьому випадку визначення причин настання неплатоспроможності підприємства. За результатами аналізу можна зазначити, що характерними причинами, які тягнуть за собою втрату платоспроможності, можна вважати неприйнятно високі витрати підприємства, повну втрату попиту на продукцію даного підприємства, надмірний податковий тягар, зростання залежності від кредиторів, невинуваті, високоризикові рішення керівництва.

Як показало дослідження, для забезпечення оптимального стану платоспроможності та підвищення її рівня на перспективу необхідним є здійснення керівництвом низки дій на випередження. З цією метою нами було розроблено систему забезпечення платоспроможності, яка передбачає певний порядок послідовних кроків: пошук та обробку інформації про стан платоспроможності підприємства, вибір методу оцінки, характеристику рівня платоспроможності й результатів оцінки, вибір заходів покращення рівня платоспроможності, відновлення втраченої платоспроможності та подальший моніторинг стану платоспроможності. Адже саме ці кроки є потенційними можливостями для забезпечення стабільно високого рівня платоспроможності.

Проте слід пам'ятати, що ідеальних шляхів забезпечення платоспроможності не існує, завжди існують недоліки, що не були враховані, а з часом з'являються нові виклики і загрози, які потребують свіжого погляду на їх вирішення.

Специфічні причини втрати платоспроможності окремого підприємства потребують розробки заходів стабілізації, створених саме для конкретного випадку. Внаслідок цього виникає необхідність врахування як вітчизняного, так й іноземного досвіду потенційних заходів забезпечення високого рівня платоспроможності та вироблення нових шляхів щодо вирішення зазначеного завдання у відповідних актуальних умовах, що є перспективою подальших досліджень з цієї тематики.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Фінанси підприємства: планування та управління у виробничій сфері: [навч. посіб.] / [Г.І. Базецька, Л.Г. Суботовська, Ю.В. Ткаченко]. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 292 с.
2. Бердар М.М. Фінанси підприємств: [навчальний посібник] / М.М. Бердар. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
3. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємств роздрібної торгівлі: [монографія] / [Н.О. Власова, Т.С. Пічугіна, П.В. Смирнова]. – Х.: Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі, 2010. – 222 с.
4. Горбатенко А.А. Оцінка платоспроможності підприємства в кризових умовах / А.А. Горбатенко // Вісник Української академії Банківської Справи. – 2009. – № 1 (26). – С. 31-40.
5. Іванов В.О. Концептуальні засади забезпечення платоспроможності підприємства / В.О. Іванов // Схід. – 2009. – № 9 (100). – С. 4-8.

6. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств: [підручник] / О.О. Непочатенко, Н.Ю. Мельничук. – К.: Центр учбової літ., 2013. – 504 с.
7. Сирота В.С. Корпоративна соціальна відповідальність в системі економічної безпеки підприємств: дис. ... канд. екон. наук / В.С. Сирота. – К., 2016. – 217 с.
8. Теницька Н.Б. Підвищення платоспроможності підприємства шляхом оптимізації дебіторської заборгованості / Н.Б. Теницька, Ю.С. Гришко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 8. – С. 366-369.
9. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз: [навчальний посібник] / Ю.М. Тютюнник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Полтава: РВВ ПДАА, 2014. – 358 с.
10. Харченко О.С. Управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств: дис. ... канд. екон. наук / О.С. Харченко; ПВНЗ «Європейський університет». – К., 2015. – 253 с.